

Balogh István

A szociográfia mélyrétegei

Kalász István: Vers és próza

Kalász István egy szépirodalmi kötetet nyújt át az olvasónak, címében csak kifejezésmódjára utal: van, amit versben, mást meg prózában közöl. Szövegben más forma nem is választható. Csakhogy az alkotó minden további nélkül megmaradhatna akár az egyik, akár a másik kifejezési módnál is. A szöveg tördelése határozza meg a formát. Igen: de a szabadvers mégsem próza! Kalász István megtette azt a bravúrt, hogy prózája is kegyetlenül ritmikus, részleteiben kántálni lehetne, akár a több ezer éves vallási szövegeket. Ám éppen ez keltette föl érdeklődésemet, mert nagyban különbözik e kötetben minden az újabb kori progresszív lírától. Megfigyelhető, hogy a progresszív líra inkább történeteket mondana, ám *puzzle* darabokból kellene összerakni a költeményt, ha a leendő befogadónak késztetése lenne erre.

Kalász István is történetet érzékeltet velem. Oly bizarr módon sikeres, hogy a kép darabjai önmaguktól röppennek helyükre, és elkészül tudatomban, lelkemben a teljes kép, amely olyan pontosan kirajzolódott, hogy magam vagyok a középpontban. Nem kell megfejtenem semmit. Kalász hitvallása, első versszorai azonnal útba igazítanak:

„Hamis ágnak görcsén
ülsz álmodban,
kelned kell,
nézz tévét, hallgass rádiót, riadót
mondanak hírekben
száraz hangon:”

Eszkatologikus napok

E túlvilági tanítások verscímben való fölemlítése, a kötet első darabja, a beköszöntő fölött áll, s azonnal arra utalja az érdeklődőt, transzponálja át a közölt közértelmű szöveget! Így juthattam el magam is a szépirodalmi szociográfia elnevezéstől a költői (lírai) szociográfiához. Ismeretes, hogy a szociográfia epikai, tudományos, szakirodalmi műfaj, amely kutatások alapján pontos jelentést közöl valamely társadalmi egység életkörülményeiről. A magyar szociográfiában kialakult egy szépirodalmi műfaj is, gondoljunk csak Illyés Gyulára vagy Márai Sándorra. Az irodalmi szociográfia lényege, hogy a fölgyülemlett tényanyag pontos közlése helyett az általánosítás magasabb szférájába lép, s

Galgóczi Erzsébet szerint, „a fikcióban megjelenő világ a mindennapi jelenségvilághoz képest már lényeg". Kalász István nem elégszik meg a fikcióval, ő azt a valóságot közli pontosan, amelyben mindennapjait éli, így nem lép föl a fikció felhőrétegébe, hanem a mélység rétegeiből hozza a pontos valóságot, s ezzel kényszerít, csábít engem arra, hogy a valóságot az szerző élménye alapján, a saját megélt valóságomból merítve magam transzponáljam fikcióvá. Különösen igaz ez a kötet negyedik fejezetére, ahol a pedagógus-, és tanulói lét, az iskola világa a tárgy. Leírtam ezt a mondatot, de azonnal Arany János híressé vált bajuszba dörmögését hallom, válaszul a kérdésre: „Mire is gondolt a költő?" A kérdező kifejtette, Arany meg így helyeselt: „Gondúta a fene!" Életem 56 esztendeje diákként vagy tanárként iskolában telt el. Olvasom én Kalász sorait, versben és prózában egyaránt, de a saját, zentai, szabadkai, budapesti, egyházasdengelegi, petőfibányai megélt életem belefonódik Kalász István alkotásaiba, s érzem, nem a prezentált szöveg vezet, valahogy másképp tetoválódik tudatomba: azt hiszem, föltörtem a költői képek zárt világát, egyiket másikába akasztottam, hosszú lánc keletkezett, melynek szemei nem zártak, bárhol és bármikor elszakadhat bármelyik. Ez volt az életem, ilyen volt. Hamis ágak görcsén ültem át létezésemet? Hányat kacsázott a vízre dobott kavics, amelyet gyerekkoromban a zentai árva hídlábaknál hajítottam Tisza tükrére?

Kalász István így vall önmagáról:

„Követ vízbe nem dobtam de egyet eltettem
Hogy legyen mit feldobni és aláállni
ha élnék gyáva életet."

Ember a parton

És felötlik, a mentális lexikonom legmélyebb rétegéből hozta föl Kalász lírai szociográfiája, azt a követ én eszmélésem hajnalán hajítottam ég felé Zentán, a Kolóniában, Onnan indultam különböző világok katedrái felé.

Mindenkinek ajánlom ezt a könyvet! Lapozza fel, olvasson bele!

Csoda részese lesz, mert saját élete transzponálódik át egy vers, próza hatására. Emlékek kavarognak előbb, aztán megszületik a pontos szőttes: szövegből, zenéből, képzőművészeti alkotásból. Ízek, hangok, illatok keringenek elő gyerekkorból, tegnapból, egy órával ezelőttről.

Kalász István költészetének különös csúcsa ez a kötet. A múló idő helyre teszi, biztosan nem taszítja feledésbe!

Kalász István: Vers és próza
Rím Könyvkiadó Budapest, 2021.

Megjelent: újvidéki Magyar Szó, 2021. június 16.